

תולדות ג

„העולה לגדולה“ שהובא ברש"י שם), ולכן נמחלו עונותיו של עשו אף שלא נתן דעתו להתגיייר (ואדרבה, „הוסיף רשעה על רשעתו“).

וצריך ביאור בנוגע ל„מחלת“ עצמה:

מפשטות דברי המדרש מובן, ששתי הדיעות בכוונתו של עשו (אם „נתן דעתו להתגיייר“ או להיפך) חלוקות גם בטיבה ומהותה של „מחלת בת ישמעאל“, אם אשה כשרה היתה: לפי ריב"ל היתה אשה כשירה (ולכן נקראת „מחלת“ – שם הרומז על מחילת עונות), ולפי ר"א היתה מרשעת, כנשי עשו הראשונות (וזהו פירוש „על נשיו“, שהיתה דומה לנשיו הראשונות).

וא"כ סתרי דברי רש"י אהדדי, דכאן (בסוף פרשתנו) נקט שהיתה מרשעת, ואילו לקמן פי' השם ד„מחלת“ ע"ש מחילת עונות, שמזה משמע שאשה כשרה היתה.

[שהרי גם את"ל שעצם הענין ד„נושא אשה“ מביא למחילת עונות (גם בלי שינוי מעשים לטוב) – מ"מ, מזה גופא

א. בסיום פרשתנו נאמר „וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק גו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל גו' על נשיו לו לאשה“.

ובמדרש רבה הובאו ב' דעות בפי' רש כתוב זה: „ר' יהושע בן לוי אמר נתן דעתו להתגיייר (לעשות תשובה), מחלת שמחל לו הקב"ה על כל עונותיו כו' אמר ר"א אילו הוציא את הראשונות יפה הי', אלא על נשיו, כאב על כאב (ראשונות היו רעות והשניות כמו כן. רש"י לבר"ר) ד"א כוב על כוב (קוצים על קוצים), תוספת על בית מלא (בית היתה מלאה נשים נכריות (ארורות. מתנות כהונה) והוא הוסיף לקחת עליהן. רש"י).

ועפ"ז יש לעיין בשיטת רש"י בפי' רושו על התורה, שפירש „על נשיו“ – „הוסיף רשעה על רשעתו שלא גרש את הראשונות“, כדעת ר"א במדרש, ואילו לקמן בפ' וישלח עה"פ „בשמת בת יש-מעאל“ פרש"י „ולהלן קורא לה מחלת . . ג' מוחלין להן עונותיהם . . והנושא א-שה . . לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיו“ – הרי שנקט כדעת ריב"ל (שנמחלו עונותיו)?

והנה בנוגע להנהגת עשו יש לתווח, דגם בפירושו בפ' וישלח אין כוונת רש"י (כדברי ריב"ל במדרש) „שנמחלו עונותיו“ מפני „שנתן דעתו להתגיייר“, אלא שעצם הענין ד„נושא אשה“ יש בו סגולה שמביא למחילת עונות (ע"ד

(4) ראה נחלת יעקב כאן. וראה גם יפה תואר (השלם) לבר"ר שם. יפה מראה ועץ יוסף לירושלמי בכורים (פ"ג ה"ג) – דהא לירושלמי שם (ומדרש שמואל פ"ד), „חכם חתן כו' מכפרת, פליג אתנא דבר“.

וגם לפמשנת במ"א (לקו"ש ח"ה ע' 170. ח"ל ע' 162 ואילך), שלשיטת רש"י בפירושו עה"ת, מחי-לת עונות דחתן חלוי' בשינוי מעשיו לטוב, הרי עשו לא שינה מעשיו, כמפורש ברש"י כאן (ואדרבא) „הוסיף רשעה על רשעתו“, וצ"ל שנמחלו עונותיו מצד מחלת. ולהעיר מהגירסא בפרש"י „שנמחלו עונותיו“ – ראה לקמן בפנים.

(1) סוף פרשתנו.

(2) נזר הקדוש (השלם) ועץ יוסף לבר"ר שם.

וראה ח' הרד"ל שם.

(3) לו, ג.

תר' משמע, שהרי"ש בתיבת „רשעה“ היא בניקוד חיריק (וכמו „והרשעה כולה ב־עשן תכלה“), וקאי על רשעתו של עשוי.

יותר מסתבר לומר, שכוונת המגי' היא רק לפרש ולבאר, שרשעתו של עשוי (שהוסיף על רשעתו שלפנ"ז) היא — שנשא מרשעת על מרשעיותו שהיו לו כבר.

אבל גם לפ"ז צע"ג איך אפשר לפרש כן בפרש"י, שהרי רש"י לא הזכיר כלל שמחלת היתה מרשעת, ואם זוהי כוונת רש"י ה' כותב כן בלשון ברורה: „הוסיף מרשעת“ (וכי"ב).

(ב) הלשון „אילו הוציא את הראשונות יפה היי" במדרש באה בתחילת הענין, ואילו רש"י מהפך הסדר וכתב לשון זו (שלא גרש את הראשונות) בסיום הענין.

ג. ויש לומר ששני השינויים תלויים זה בזה:

לפי המדרש, הרשעות של עשוי היתה בזה שנשא עוד מרשעת, „כאב על כאב“, ומ"ש „אילו הוציא את הראשונות יפה היי" היא רק הקדמה להוציא מדעת ריב"ל (שלפנ"ז) ש„נתן דעתו להתגיר“, שא"ל לומר כן, כי אם כן הי' לו לגרש את הראשונות:

משא"כ לדעת רש"י לא היתה מחלת מרשעת, וזהו שכתב רש"י „הוסיף רשעה על רשעתו שלא"י גירש את הראשונות“,

תח"י „רשעה על רשעה“, ובזה אפשר לפרש מלשון „מרשעת“. וראה הערה 9.

(7) ובכמה כת"י רש"י שתח"י „רשע (רשעה) על רשע (רשע)“.

(8) וכן צ"ע לפירושו, סיום ל' רש"י „שלא גירש את הראשונות“ — ראה הערה 10.

(9) בדפוס ראשון דפרש"י „ולא גירש כו“י. ולהעיר, שלגירסתו „הוסיף רשעה על רשעה“, יש

שרק היא נקראת בשם „מחלת“ (הרומז על מחילת עונות), ולא נשוי הראשונות, משמע, שהיא היתה ראוי' לכך (גם) מצד מעש' וכו'.

ובפרט לפי הגירסא בפרש"י בכמה כתבי יד — „שנמחלו עונותיו“ (ולא „עונותיו“), שמשמע מזה שרק עונותיו נמחלו ולא של עשוי, והיינו לפי שהיא היתה כשרה, משא"כ עשוי שנשאר רשע'.

ב. אבל כד דייקת נראה שקושיא מעיקרא ליתא, כי כוונת רש"י בפירושו כאן אינה כפירוש ר"א במדרש אלא הוא פירוש חדש בדברי הכתובים:

לשון המדרש היא „אילו הוציא את הראשונות יפה הי'“, אלא על נשוי כאב על כאב כו"; אבל רש"י שינה וכתב „הוסיף רשעה על רשעתו שלא גירש את הראשונות“. ושני שינויים (עיקריים) כאן:

(א) „כאב על כאב“ (כוב על כוב) פי' רשוי שהוסיף אשה מרשעת על נשוי הרשעות שהיו לו לפני זה, אבל ל' רש"י „הוסיף רשעה על רשעתו“ פירושו ש־עשה נישואי מחלת עצמו הוא מעשה של רשעות מצד עשוי.

[בדפוס רש"י הנפוצים ישנה הוספה הגהה בסוגריים „ר"ל מרשעת על מר־שעיות שהיו לו כבר“.

אמנם עכצ"ל שאין כוונת המגי' ש־„רשעה על רשעתו“ פירושו „מרשעת על מרשעיותו“ („רשעה“ בניקוד שבא, ש־אשתו היא רשעה, כמו „מלכות יון הרש־עה“) — דא"כ הו"ל לרש"י לכתוב „רשעה על רשעותיו“; ומדכתב רש"י „על רשע־

(5) וישלח שם.

(6) או „רשעיותיו“, „רשעיותיו“ (ע"ד סנהדרין

קיב, א וברש"י שם).

ובדפוס א' דפרש"י (וכן בא' מכת"י רש"י ש־

הראשונות שהיו „מורת רוח ליצחק ול-
רבקה“¹⁵.

ד. ועדיין הדברים טעונים ביאור –
דאיך אפשר לומר שרשעתו היא בכך
„שלא גירש את הראשונות“, דמה זה
שייד ל„ויקח את מחלת גו“? הרי ה-
רשעות „שלא גירש את הראשונות“ היתה
אצלו ענין מכו“כ זמן (מאז נשא אותן),
ומהו הענין שאז „הוסיף רשעה על רש-
עתו (בכך) שלא גירש את הראשונות“?

ויש לומר הביאור בזה – בפשטות:

הרשעות של עשו בלקיחת נשיו הרא-
שונות לא היתה רק שנשא נשים כאלו
שהיו „מורת רוח ליצחק ולרבקה“, אלא
גם מפני הצביעות והרמאות בנישואין
אלה, וכפרש״י עה״פ¹⁶ „ויהי עשו בן אר-
בעים שנה“ – „עשו ה' נמשל לחזיר כו'
החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו
לומר ראו שאני טהור, כך אלו גוזלים
וחומסים ומראים עצמם כשרים, כל מ'
שנה ה' עשו צד נשים כו' כשה' בן מ'
אמר אבא בן מ' שנה נשא אשה אף אני
כו“.

וזהו גם שאומר (הכתוב ו) רש״י בסוף
פרשתנו – „ויקח את מחלת גו' על נשיו“,
„הוסיף רשעה על רשעתו שלא גירש את
הראשונות“ – דכשם שנישואיו הרא-
שונים היו מעשה צביעות (שיאמרו שמת-

כלומר, שזו עצמה היא הרשעות שהוסיף
עשו עתה, שלא גירש את הראשונות,
כדלקמן סעיף ד.

ומוכרח מתוכן הפרשה שמחלת לא
היתה מרשעת, שהרי כל הטעם שנשא
עשו את בת שמעאל הוא לפי שראה „כי
רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו“,
ורצה לעשות נחיר לאביו ולישא אשה
שתהי' ישרה בעיניו, ולכן הלך ליש-
מעאל¹⁷ לישא אשה מיוחסת דוקא [שזהו
דיוק לשון הכתוב „וילך עשו אל יש-
מעאל) ויקח את מחלת בת ישמעאל בן
אברהם“ – שלכאורה „בן אברהם“ מיו-
תר, ומאי קמ״ל? אלא שבוה מדגיש
הכתוב שעשו נשא אשה מיוחסת דוקא,
בת „בן אברהם“ – וא״כ מסתבר לומר
שלקח אשה כשירה¹⁸, ולא אשה כנשיו

לפרש שהיו ב' חטאים: א) נשא אשה מרשעת (ראה
הערה 6), ב) ולא גירש את הראשונות.

10) אבל אין לומר שב„לא גירש את הרא-
שונות“ בא רש״י לבאר תוכן רשעתו הקודמת של
עשו (שעל״י הוסיף עתה עוד רשעות – „רשעה על
רשעתו“) – שלא גירש את הראשונות [ולכאורה כן
מפרש בעל המג״י בפרש״י] – כי (א) לא נזכר
ברש״י כלל מהי רשעתו של עשו עתה. (ב) ועיקר:
רשעתו הקודמת של עשו היא מה שנשא נשים אלו,
ומהכיו תיתי לומר שגירש את הראשונות, שבשביל
זה צריך רש״י להדגיש (ש„על נשיו“ פירושו) „שלא
גירש את הראשונות“.

11) ראה יפה תואר לב״ר שם.

12) להעיר מרש״י ח״י שרה כד, מט.

13) ועכ״פ הויל לאמרו בתחילת הכתוב, „וילך
עשו אל ישמעאל בן אברהם“ (יפ״ת שם).

14) ראה גם ג״א סוף פרשתנו (ד״ה אחות
נביות).

ועפ״י מותר גם זה שנמחלו עונותיו של עשו
(להגירסא „שנמחלו עונותיו“) גם להסביר שצ״ל
שינוי מעשיו לטוב (ראה הערה 4) – כיון שלקח
אשה כשירה. ואע״פ שהיתה בזה רשעות („הוסיף
רשעה כו“), מצד הצביעות שבוה (כדלקמן סעיף ד)

– מ״מ, כיון שבפועל לקח אשה כשירה, יש
בנישואין אלה כדי לפעול מחילת עונות. וקל.
[וייל, שזהו הטעם שענין זה (דנשא אשה מוחלין
לו כו') נרמז אצל נישואי עשו ומחלת דוקא, ללמ-
דנו, שגם שינוי מעשה כזה מספיק לפעול מחילת
עונות. וראה יפ״ת נזר הקודש לב״ר שם. לקו״ש
ח״ל ע' 166-7].

15) פרשתנו כו, לה ובפרש״י. שם כז, מז.

16) כו, לד.

פרש"י אותם בתורה, שכל הפרטים בהם שבאו בתורה, יש בהם הוראה בעבודת בני ישראל.

ומזה מובן גם בעניננו, שהסיפור שבסוף פרשתנו אודות נישואי עשו עם מחלת בת ישמעאל, נוגע לעבודת בני ישראל. ובזה גופא יש לימוד מיוחד ע"פ פירוש רש"י ש"רשעתו" של עשו היא "צביעות". כלומר: החסרון שבצביעות אינו רק משום שהיא מטעה ומרמה, אלא שה"צביעות" עצמה היא (עיקר) "רשעתו" של עשו.

ויובן זה בהקדים החילוק הכללי בין תולדות עשו שבפ' תולדות לאלו שבפ' וישלח — שבפרשתנו מסופר (בעיקר) אודות עניני עשו השייכים ליצחק ("ואלה תולדות יצחק"), משא"כ בפ' וישלח באו קורות עשו בשייכות ליעקב.

והבדל עיקרי ביניהם: בנוגע ליצחק השתדל עשו לרמות אותו שיחשוב ש"צדיק הוא, וכפרש"י עה"פ²¹, "כי ציד בפיו", ואילו כלפי יעקב אחיו הלך ב"מלחמה גלו".

וב' ענינים אלה של עשו הם הוראה בעבודת כאו"א מישראל, שיש שני סוגי רע — רע גלוי, ורע נעלם המכוסה וטמון בטוב. וכשם שצריך לעמוד בכל התוקף נגד רע הגלוי (שאי אפשר לטעות בו) — כך, ויתר על כן, צריך להזהר מפני תערובת טוב ורע, רע נעלם, ואדרבה — המלחמה נגד רע זה היא קשה יותר.

וע"ד שמצינו אצל יעקב עצמו, ששהה בבית לבן עשרים שנה, ואילו היותו עם עשו לא נמשכה אלא יום א' בלבד (כמו שנאמר²², "וישב ביום ההוא עשו לדרכו

נהג כיצחק אביו), כך גם בנישואי מחלת הוסיף רשעות מעין רשעתו הקודמת, שלקח אשה כשירה רק כדי שיאמר יצחק שחזור בתשובה, בה בשעה שזה לא הי' אלא צביעות²³, שהרי "לא גירש את הראשונות"²⁴. כלומר: נישואי אשה כשרה בה בשעה ששאר נשיו אינן כשרות מורה שנישואין אלו הן צביעות ורשעות.

[ולפי"ז, התיבות "על נשיו" שבכתוב, לא באו ללמד את הצד השווה של נשי עשו (ע"ד הנ"ל במדרש — "כאב על כאב"), אלא לתאר את רשעתו של עשו, דאע"פ שלקח עתה אשה כשרה, מ"מ הי' זה "על נשיו" — "שלא גירש את הראשונות"].

ה. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:

סיפורי התורה בכלל, אינם סיפור בעלמא ח"ו, אלא בגלל ההוראות בעבודת השם²⁵ הטמונים בהם (תורה מלשון הוראה). וכ"ש וק"ו סיפורי תולדות עשו ש"לא היו ספונים וחשובים ל-

(17) ועפ"י יש לבאר מה שהתיבות "בת ישמעאל בן אברהם" הם ב"קדמא ואולא", שזה מורה שעשו פרסם שהוא נושא את נכדתו של אברהם. וראה כת"י רמזי התורה ל' יואל (הובא בתו"ש פרשתנו ע' תתשיז): בת ישמעאל בן אברהם מוכתר בתגין, כלומר מיוחסת לקח כו'.

(18) ראה גם פירושי התורה לבעלי התוספות (ירושלים, תשד"מ) וישלח שם: וכל זה עשה עשו לרמות אביו.

(19) ברמב"ן כאן (כח, ה), שבלקחת מחלת "ש" מע לעשות רצון אביו, וזה ש"לקח אותו על נשיו ולא גרש את הרעות, כי הלך על תאוות נפשו יותר מרצון אביו". אבל מלשון רש"י "הוסיף רשעה כו'" מובן, שיש כאן הוספת רשעות חדשה, והיינו לפי שעשה כן רק לרמות את אביו, ככפנים.

(20) ראה זח"ג קנב, א. ע"ש.

(21) ל' רש"י ר"פ וישב.

(22) פרשתנו כה, כח.

(23) וישלח לג, טז.

ו. לפי ביאור זה בענינו של עשו הר-
שע, יש להבין יותר גם דברי רבינו הזקן
בטעם אריכות גלות זה האחרון, וז"ל²⁵:

„ענין אריכות הגלות הזה מגלוי ה-
קדמוני, צריך להבין מלחמות יעקב עם
עשו שהי' בזמן קצר שנלחם עמו ונצחו,

ובלבן נשתהה כ"ב שנים . . עד שנאמר²⁶
ויבא יעקב שלם²⁷. [והביאור] לפי ש-
עשו . . מה שלבו חפץ כן ימהר לעשותו
שהלך בשרירות לבו רק רע כל היום
והכל בגלוי אומר מה שרוצה ואינו בר-
מאות, ונקל להלחם עמו שלא לעשות
כרצונו בכל הדברים אשר הוא חושק
ומתאוה . . וכן בזירות הראשונים היו
בגלוי מי שהי' רשע לא הי' בוש מלעשות
רע . . ולפיכך ארז"ל²⁸ דורות ראשונים
שנתגלה עונם נתגלה קצם, אבל דורות
האחרונים שלא נתגלה עונם כו', לא
נתגלה פי' שמכסים עונם ואינו ניכר
הגניבת דעת הבריות שהוא יכול לעשות
עבירה . . אך בסתר, ויבוש מלעבור ב-
גלוי . . הרע נסתר ונטמן ומכסה עצמו
בעבודת ה' . . וזה הי' מלחמת יעקב עם
לבן שהי' רמאי ביותר והי' קשה ביותר
כי הי' צריך ג"כ להתנהג עמו ברמאות
כי א"א בלאו הכי, ולכן נמשך זמן רב
משך מלחמתם וזהו אריכות הגלות הזה
שהוא בחי' לבן. עכ"ל.

ולכאורה אינו מובן: ידוע שגלות זה
האחרון הוא גלות אדום, ש"עשו הוא

שעירה", ומבואר בזה²⁴, כי „לבן ה-
ארמי" ענינו גניבת דעת ורמאות, וכדי
להתגבר על רמאות ולבטלה דרוש זמן
רב, משא"כ עשו שהלך במלחמה גלוי'
נגד יעקב, רומז על (זהו) רע גלוי, שעל
זה התגבר יעקב במהירות.

ויש לומר, שהרמאות והצביעות של
עשו כלפי יצחק היא פחותה וגרועה
יותר מה"רמאות" של לבן כלפי יעקב.
דהנה בהעלמת רע בטוב, יש ב' אופנים:
א) ע"י העלמת הרע כפי האפשרי, (ב) ע"י
הזגשת ופרסום הטוב. שזהו החילוק בין
לבן לעשו, שלבן רק רימה את יעקב
שלא יכיר מחשבתו הרעה, אבל עשו
התנהג כחזיר הזה, ש"פושט טלפיו לומר
ראו שאני טהור", שלא זו בלבד שמסתיר
את הסימן הטמא שבו אלא שעושה
מעשה לפרסם „כשרותו" – והעבודה
לברר רמאות זו קשה הרבה יותר מ-
ביטול רמאות סתם.

וי"ל שזהו גם הטעם שהתורה מספרת
אודות נישואי עשו עם מחלת בת
ישמעאל, שבזה מגלה לנו הכתוב עד
כמה היא צביעותו של עשו, שהלך בזה
באופן של „הוסיף רשעה על רשעתו",
ש"פשיטת טלפיו" היתה עד כ"כ, שבגלל
זה לקח אשה כשירה באמת, בה בשעה
שנשאר להיות עשו הרשע, שכל רשתו
הקודמת לא סרה ממנו כלל, „לא גירש
את הראשונות".

ומזה הוראה לכל אר"א מישראל, עד
כמה יש להזהר מענין הצביעות, כי
אפשר שהיצר יסכים שהאדם יעשה
מעשים טובים, ורשתו עדיין לא סרה
ממנו כלל!

(24) ראה מאמרי אדה"ץ – הקצרים (ע' תנ"ג),
נעתק (בקיצור) לקמן בפנים סעיף ו. וראה גם אה"ת
ויצא רכב, א (ושם רכו, א באר"א קצת). סה"מ
תרע"ח ע' פג.

(25) נסמן בהערה הקודמת. – כאן נעתק נוסח
השני הנדפס שם.

(26) וישלח לג, יח.

(27) ראה רש"י (וישלח שם, יז. רש"י ישן סוף
פרשתנו. ועוד) – שעד אז שהה כ"ב שנה. ובנוסח
הראשון של המאמר „עשרים שנה" – הזמן ששהה
בבית לבן עצמו (ויצא לא, מא). וראה סה"מ תרע"ח
שם.

(28) יומא ט, ב.

בו (כנשמות הגרים שיצאו ממנו, „כמו“ ר' מאיר, ואונקלוס, ושמע' ואבטליון, ועובדי'"), ואמר שע"י הברכות יצא טוב זה מן ההעלם אל הגילוי (גם אצל עשו עצמו), באופן שיבטל לגמרי את הרע שבו.

וכן בענינו: ה"טוב" שבעשו – שהוא הנותן מקום לרמאות שלו, לערב טוב עם רע ועד לפשוט את טלפיו ולומר אני טהור כו' – הוא מצד הטוב הגנוז שבו שרשו, ולכן הביור של רע זה שבעשו שייך ליצחק דוקא.

וזהו ג"כ תוכן עבודתם של ישראל בגלות זה האחרון, גלות אדום, לברר גם רע זה של עשו (אבי אדום), עד-עת קץ שאז יתגלה הטוב הגנוז שבו (כפי שהי' נראה אצל יצחק³²).

ועי' מהפכים גם את „אדום“ לטוב – כמחז'ל³⁴, „עתיד חזיר ליטהר“ (המרמז גם על אדום, „את החזיר זו אדום“) – בקיום היעוד³⁵, „ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה“, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ תולדות וש"פ וישלח, תשכ"ז;
ש"פ ויצא תש"מ)

אדום³⁹, וע"פ הנ"ל מבואר שגלות זה שייך ללבן דוקא, ולא לעשו שהלך בגלוי, ואינו ברמאות?

וע"פ הנ"ל מתורץ, כי בעשו גופא יש ב' אופנים: כלפי יעקב אחיו הלך עשו במלחמה גלוי, ולכן התגבר עליו יעקב בלא שהיית זמן ארוך (ומלחמתו של יעקב נגד מדת ה"רמאות" היתה בהיותו אצל לבן הארמי, ולפיכך הוצרך לשהות שם עשרים שנה); משא"כ כלפי יצחק אביו, התנהג עשו ברמאות, ועוד יותר מרמאות של לבן כנ"ל, ו"בירור" זה של עשו קשה עוד יותר מבירורו של לבן.

וזהו הטעם שגלות זה האחרון (שעבו-דתו היא לבטל רמאות זו-כנ"ל) הוא גלות אדום דוקא, שנמשל לחזיר (כדאי-תא במדרש³⁰, „את החזיר זו אדום“), ש"פשוט טלפיו לומר ראו שאני טהור" – שזהו הטעם לאריכות הגלות הזו, לפי שעיקר הבירור שבו הוא לבטל רע נעלם כזה, שנוסף על שהוא מעורב בטוב (כמו אצל לבן), עוד זאת, ש"פוש-טים" (מדגשים) הטוב לחוץ ובחוץ לומר „ראו שאני טהור“.

ז. ויש לומר הטעם שצביעות זו של עשו היתה רק כלפי יצחק – ע"פ ה' ידועי' בענין ברכות יצחק, שזה שרצה יצחק לברך את עשו דוקא, הוא לפי שיצחק „הביט" על עשו, ראה אותו כפי שהוא מצד שרשו, וראה את הטוב הגנוז

(29) וישלח לו, א.

(30) ויק"ר ספ"ג.

(31) תו"א פרשתנו כ, ג. ובכ"מ.

(32) ל' אדה"ז בתו"א שם.

(33) ולהעיר שלעת"ל יאמרו ליצחק דוקא, כי אתה אבינו" וישע"י סג, טז. שבת פט, ב. תו"א ויצא כא, ג. כב, ג. ובכ"מ.

(34) מרז"ל בלשון זה הובא בשל"ה פ' חיי שרה, ובכ"מ (נסמנו בלקו"ש ח"ב ע' 175. וע"ש באורך).

(35) עובדי' בסופו. – וראה לקו"ש ח"ב (ע' 153).

ע' 165 הערה 69. חכ"ה (ע' 175 הערה 71).

ויצא

צדיקים לזכותם של שני צדיקים. —
דהשאלה והתירוץ הם גם ע"ד הפשט.

[ודוחק גדול לפרש דס"ל לרש"י ש-
מקום מושב יצחק ורבקה בזמן ההוא הי'
בעיר חברון (וע"ד מ"ש במדרש שם'
לפנ"ז „כבר כתיב' וישמע (יעקב) אל
אביו ואל אמו, ומה ת"ל ויצא יעקב
מבאר שבע, אלא אמר, אבא בשעה
שבקש לצאת לחוץ לארץ היכן הורשה
לא מבאר שבע אף אני הריני הולך
לבאר שבע אם נותן לי רשות הרי אני
יוצא ואם לאו אני יוצא לפיכך צריך
הכתוב לומר ויצא יעקב מבאר שבע"].
ולכן לא נחית רש"י לבאר שאינה דומה
זכותו של צדיק אחד כו', כי כיון שיצחק
ורבקה התגוררו אז בחברון, ואילו יצ-
את יעקב היתה „מבאר שבע", הרי לא
נשאר אף צדיק אחד בעיר (בדיוק כמו
גבי נעמי ורות), והמדרש דלעיל (מקורו
של פרש"י זה) ס"ל שיצחק הי' גר אז
בבאר שבע ולכן צריך לתרץ שאינה
דומה כו' —

כ"י בפשוטו של מקרא מפורש רק

א. בריש פרשתנו, בתחילת סיפור
הליכת יעקב לחרן, נאמר „ויצא יעקב
מבאר שבע גו'". ובביאור הלשון ויצא
(ולא וילך — כבס"פ לפני זה (פעמיים))
פירש רש"י „לא הי' צריך לכתוב אלא
וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו
אלא) מגיד שיציאת צדיק מן המקום
עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא
הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם
פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, וכן
ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות".

ומקורו של פירוש זה הוא בבראשית
רבה עה"פ, וז"ל: „בזמן שהצדיק בעיר
הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה זיוה
פנה הדרה, ודכוותה ותצא מן המקום
אשר היתה שמה וגו', ותצא וכי לא יצא
מן המקום אלא היא . . כשהצדיק בעיר
הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה זיוה
פנה הדרה, ניחא דתמן לא היתה שם
אלא אותה הצדקת בלבד אלא הכא דהוי
יצחק ורבקה, רבי עזרי' בשם רבי סימון
אמר לא דומה זכותו של צדיק אחד
לזכותו של שני צדיקים".

וצ"ע, למה לא נחית רש"י לשאול
ולתרץ הא דאיתא במדרש על זה, ש-
אע"פ שאין הנידון דומה לראי', שכאן
נשארו יצחק ורבקה במקום שיצא יעקב
ממנו, משא"כ גבי נעמי שלא נשאר שם
אף צדיק אחד — שאינה דומה זכות ג'

(5) ב"ר שם ב בסופו.

(6) תולדות כח, ז.

(7) ראה נור הקודש (השלם שם, ז סד"ה והלא
כמה) מפ"י „אב"א" (ר' אברהם ב"ר אשר. נדפס בס'
„אור השכל" על בראשית רבה — וויניציאה, שכ"ח).
מלאכת הקודש על פרש"י כאן בסופו.

(8) נוסף על מ"ש במפרשים (ראה פי' אב"א ופי'
מהר"ז לב"ר שם) שגם לדיעה זו, עיקר יציאתו
(שעשתה רושם) היתה ממקום שדר בה בקביעות עם
אבותיו, דהיינו בחברון, ולא בבאר שבע שלא הלך
שם רק לשעה (וראה מפרשים שצוינו לקמן הערה
10). וראה חזקוני כאן „באר שבע מקום קרוב לחב-

(1) ריש פרשתנו.

(2) רות א, ז.

(3) פס"ח, ו.

(4) צע"ק שבמדרש כאן אומר: אחד . . שני

צדיקים.